BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG VÉDELEM A GÉNEKTŐL A TÁNYÉRUNKIG

Dr. Rodics Katalin

Vidékfejlesztési Minisztérium

EGYEZMÉNY A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉGRŐL,
a földi élet védelméről

A Biológiai Sokféleség Egyezmény alapvető célkitűzései

- a földi élet minden formájának (nemcsak a vadon élők) sokféleségét **meg kell őrizni,**
- komponenseit **fenntartható módon** kell **használni,**
- a genetikai források hasznosításából - az élővilágból származó - **hasznot igazságosan kell elosztani**.

A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG EGYEZMÉNY NAGOYAI 10. KONFERENCIÁJA, A KOPPENHÁGAI KLÍMA CSÚCS BUKÁSA UTÁN VÉGRE SIKERTÖRTÉNET AZ ÉLŐVILÁG VÉDELMÉBEN

A genetikai források hasznosításából származó haszon igazságos elosztása (ABS)

- **Ez az egyezmény alapvetően új, a fejlődő és a fejlett világ között feszülő ellentétek tisztességes megoldására tett kötelezettség vállalása**

- **Több mint 15 éves munka után elfogadtuk a Nagoya Jegyzőkönyvet (2010.okt.29.)**

- **MI volt eddig? (élőlényekre világszabadalmak, biokalózkodás)**

Közönséges orbáncfű

A „Colgate-ügy”

- 2010. június - Amerikában szabadalom indiai **gyógynövény hatóanyagot tartalmazó fogtisztító por**ra
- Colgate érv: vas-oxid – új összetevő, kevésbé koptat

India 34 millió weboldalt hoz létre ősi gyógymódok dokumentálására

A „Nestlé-ügy”

- Dél-Afrikai cserje
- 2009: Szabadalom a **Rooibos** cserje **kozmetikai célú felhasználására**
- Nagy sajtóvisszhang

Szerencsére a Nestlé nemrég haszonmegosztási tárgyalásokat kezdett Dél-Afrikával

Nagoja jegyzőkönyv

- Több mint 1 évtized után **jogilag kötelező nemzetközi szabályozás!**
- Genetikai erőforrások hasznosításából létrejött **nyereségből** a felhasználónak **vissza kell juttatnia** bizonyos részt az erőforrást megőrző országnak/közösségnek → természetvédelmi célra

- Hatály: származékokra és hagyományos tudásra is kiterjed

Szabadalmi Hivatalok Szerepe

- A jegyzőkönyv alapján ki kell majd jelölnünk ellenőrzési pontokat
- A fejlődő országok szeretnék, ha ezek közül legalább egy minden országban a Szabadalmi Hivatal lenne
- Magyar EU elnökség alatt indul meg az aláírási folyamat
- Spanyol példa: megkövetelik, hogy a genetikai erőforrásoknál a származási ország mindig meg legyen jelölve

A Biológiai Sokféleség Egyezmény alapvető célkitűzései

- a földi élet minden formájának (nemcsak a vadon élők) sokféleségét **meg kell őrizni,**
- komponenseit **fenntartható módon** kell **használni,**
- a genetikai források hasznosításából - az élővilágból származó - **hasznot igazságosan kell elosztani**.

A FENNTARTHATÓSÁGI SZEMPONTOK ARÁNYVESZTÉSE

Az ember által hasznosított pl. lassú növekedésű öreg erdők, a bálnák vagy az elefántok gazdasági értéke lassabban növekszik a természetben, mint mai értékük a bankokban.

Vagyis ma nincs olyan gazdasági ösztönző, ami miatt érdekké válna ezen fajok természetes élőhelyükön történő megőrzése.

A teljes földi lakosságot figyelembe véve nem tartható fenn az emberiség igényeinek jelenlegi, északi mintájú életformájának általánossá válása sem, nem hogy további „fejlődése”, ha mennyiségi, gazdagodási, növekedési szempontokat és nem kizárólag szellemi fejlődést értünk alatta.

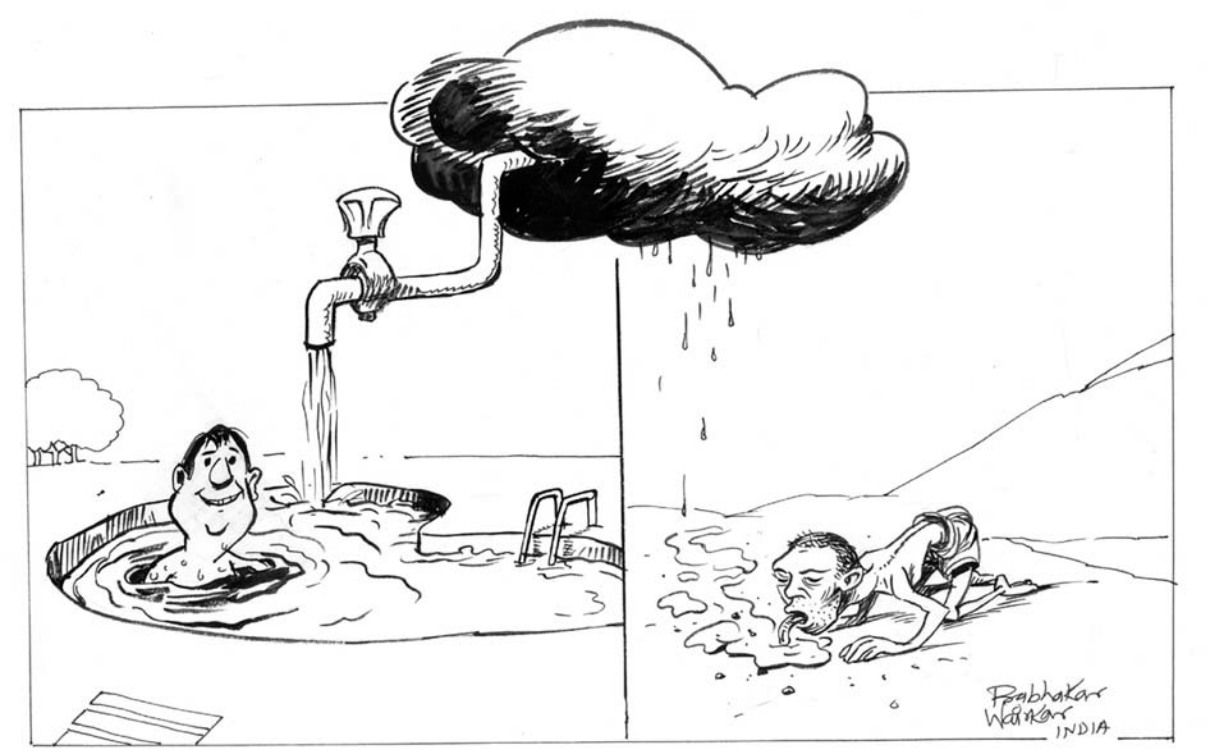

Prabhakar Wairkar, India "ENSURE ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY"

A fejlett világ egyre magasabb életszínvonalon, a világ természetes erőforrásaiból egyre többet elhasználva él és még ezt is kevesli, míg a világ másik részén egyre súlyosabb a szegénység és a növekvő lakosság számára egyre nehezebb a minimális életfeltételek biztosítása.

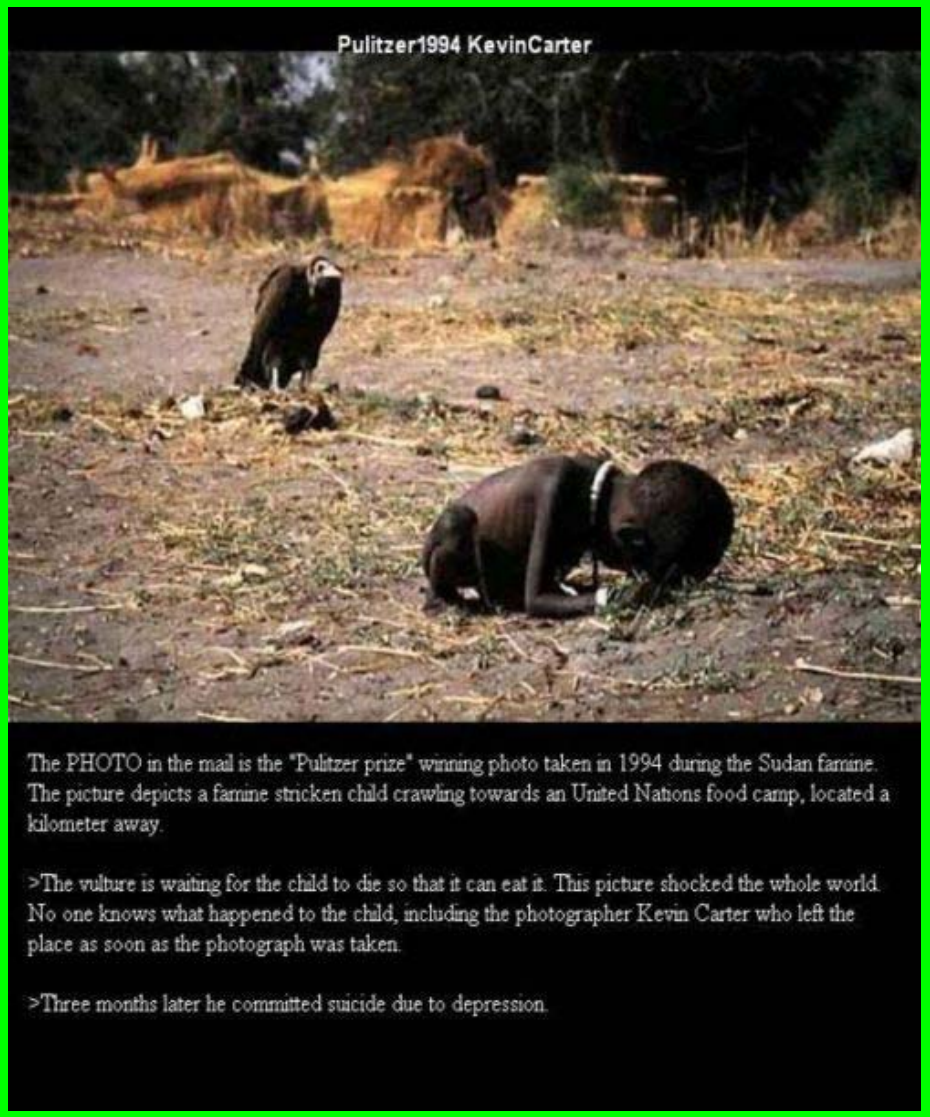

Hát akkor hová, merre akarunk még növekedni, fejlődni, kitől akarunk még elvenni?

A Biológiai Sokféleség Egyezmény alapvető célkitűzései

- **a földi élet minden formájának (nemcsak a vadon élők) sokféleségét meg kell őrizni,**
- komponenseit **fenntartható módon** kell **használni**,
- a genetikai források hasznosításából - az élővilágból származó - **hasznot igazságosan kell elosztani**.

NÖVÉNYVILÁG
vadon élő növények

A ma ismert közel 300 000 magasabb rendű, vadon élő növényfaj közül 60 000-100 000 veszélyeztetett.

<u>Okai:</u>

- túlhasznosítás
- nem fenntartható módon végzett mezőgazdasági és erdészeti tevékenység,
- urbanizáció,
- szennyeződések,
- földhasználati változások,
- inváziós növények terjedése,
- klímaváltozás stb.

Mezőgazdasági haszon növények AGROBIODIVERZITÁS ?!

- A 300 000 növényfajból kb. **3000 táplálék növény**, 200 fajt termesztenek és mindössze **20 faj** adja az emberiség növényi táplálékának **80%-**át.
- A FAO becslése szerint az elmúlt száz évben a mezőgazdaságban használt **fajták sokféleségének 75%-át elvesztettük**. A megmaradt 25% jó része veszélyeztetett.

USA adatok

- 1804-ben 7 098 alma fajtát regisztráltak.
- 1904-re ennek 86 %-a eltűnt.
- A valaha használt káposzta fajták 95 %-a,
- kukorica fajták 91 %-a,
- borsó fajták 94 %-a,
- paradicsom fajták 81 %-a elveszett.
- Mexikó elvesztette kukorica fajtáinak 80 %-át 1930 óta.

AGROBIODIVERZITÁS ?!

- Az agrárrendszerekben is a sokféleség növelése létkérdés, hiszen **a fajtaszám csökkenés, és néhány fajta egyeduralkodóvá válása a világ élelmezését sebezhetővé teszi**, a nemesítési alapanyagok eltűnése pedig a változó körülményekhez alkalmazkodó újabb fajták előállítását veszélyezteti.

Miért csökken ilyen rohamosan az agrobiodiverzitás?

- Törvények szabályozzák, hogy csak **államilag elismert növényfajta** termelhető és forgalmazható.
- Ezt csak **engedéllyel** rendelkező szervezetek végezhetik.
- Az állandó minőség biztosítása csak **uniformitás**sal lehetséges, a változatosság kizárva.

- **Nemzeti fajtajegyzék**eket adnak ki az államilag előzetesen kivizsgált, elismert fajtákról, és ami **ezen nem szerepel nem termelhető, nem forgalmazható.**
- Mivel a táj- és helyi fajták, amelyek a sokféleséget, és ezzel a környezethez való tökéletes alkalmazkodást biztosítják, értéke éppen az, hogy nem teljesen azonosak, egyformák, nem kerülhetnek fel a fajtajegyzékekre.

Így a régi tájfajták nem termeszthetők, nem kerülhetnek kereskedelmi forgalomba, így lassan eltűnnek.

Fennmaradásukat tehát az egész világon egységes alapelvű jelenlegi jogi szabályozás is gátolja, amelyet meg kell változtatnunk.

Másik veszélyforrás

A **multinacionális cégek érdekei**:

- saját fajtáik értékesítését rontják a helyi fajták, ezért az az érdekük, hogy ezek visszaszoruljanak, **eltűnjenek;**
- ha nincs saját fajtád kénytelen vagy tőlük venni.

Többekkel együtt én sem hiszem, hogy csak véletlen egybeesés a régi fajták eltűnése, a nemzeti génbankok leépülése és a génmódosított élőszervezetek (GMO), elsősorban növények erőszakolt térhódítása.

Mik a gondok a génmódosított növényekkel?

A legalapvetőbb az, hogy hatásaikat nem vizsgálták ki elég alaposan bevezetésük előtt.

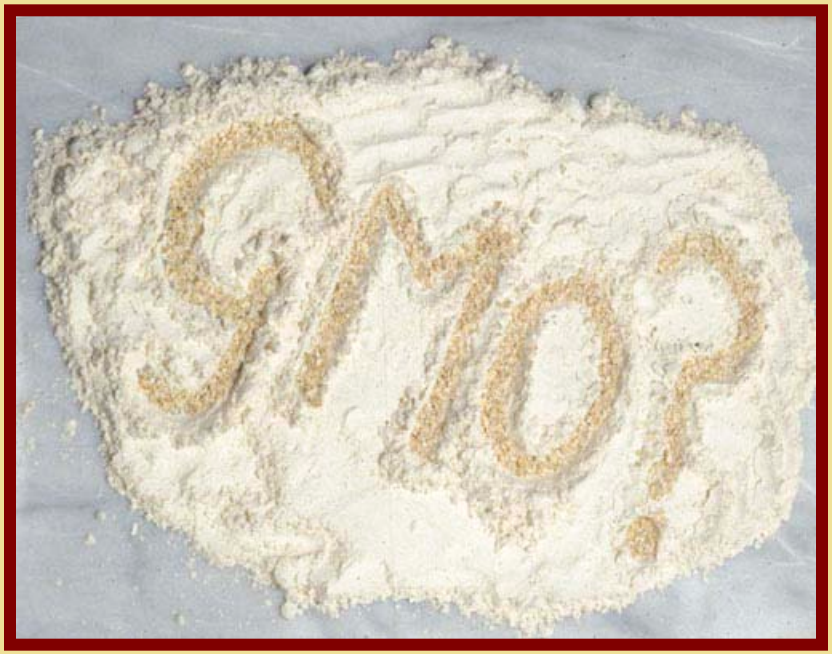

VESZÉLYEK

- Sem humán-egészségügyi, sem környezeti **kockázataik**at nem vizsgálták elég körültekintően, holott pl. méreganyagok termelő növényekről van szó;
- Ha ezek kijutnak a környezetünkbe, onnan **vissza nem vonhatók**, génállományaik örökítve fennmaradnak;
- Az elkülönített egymás mellett termesztése a hagyományos és GM fajtáknak hosszú távon nem megvalósítható.

MORATÓRIUM

Magyarország

2005. január 20-án megtiltotta a géntechnológiával módosított, **MON810** kódjelű kukorica vonal, **2010.május.17.-én az Amflora burgonya** magyarországi felhasználását, forgalomba hozatalát és köztermesztésbe vonását.

A vetőmag ágazat jelenlegi helyzete

Negyven évvel ezelőtt Európában még több mint ezer cég foglalkozott vetőmagok forgalmazással,

mára csak 700 cég maradt,

DE: **5-6 vállalat tartja kézben a vetőmag termelés 80 %-át**.

Megengedhetjük magunknak az ilyen arányú koncentrálódást? A gyakorlat, a tudás, a nemesítés, a kutató laboratóriumok ilyen arányú elvesztését, amelyek a világméretű problémák megoldásában részt vehetnének?

Az erőforrások egyre kevesebb kézben történő koncentrálódása látható a genetikai erőforrások esetében is.

A genetikai erőforrások birtoklása a jövőben a gazdagság, az élet és a hatalom alapja lesz!!

Aki etet az diktál!

MIT ŐRZÜNK GÉNBANKJAINKBAN ?

3736 gyógynövény

9591 gyümölcs

22911 szántóföldi növény

5086 szőlő

10288 zöldség

Tápiószelei Agrobotanikai Központban - 85 000 tétel

- Csak a tápiószelei génbank 85 000 magtételében tárolt génváltozatok száma több mint **2,6 milliárd**!
- Ez hihetetlen **érték**et képvisel azok számára, akik ezeket a géneket azonosítani, izolálni és felhasználni képesek. Ezt az értéket és kincset hazánk és a magyar nemesítés, vetőmag és szaporítóanyag ipar számára meg kell **meg kell őrizni**!

Eltűnnek a CSALÁDI GAZDASÁGOK

- **Ma szinte minden ezek léte ellen hat:**
- **40-60% állami támogatás megszüntette a szabad piacot,**
- **Az ágazat azt termel, amit támogatnak.**
- **A globális tőke profit érdekei irányítják.**
- **A mezőgazdaság egyre kevésbé a vidéki lakosság megélhetésének forrása és élettere.**
- **Tőke számára a paraszti életforma felesleges-kiszorul a munkaerő piacról.**
- **Nem cél az egészséges élelmiszer ellátás és a nemzeti önellátás.**
- **Eltűnnek a helyi fajták.**
- **Leépül a nemzeti kutatás, minőség-ellenőrzés- nincs nemzeti kontrol .**
- **És ez már nemzetbiztonsági kérdés is!**

Ne hagyjuk, hogy kicsússzon a kezünkből saját élelmezésünk!

A VADON ÉLŐ FAJOK KIPUSZTULÁSI ÜTEME EZERSZERESE A TERMÉSZETESNEK!

A FOLYAMAT ELÉRKEZETT A VISSZAFORDÍTHATATLANSÁG HATÁRÁRA.

MI LEHET A MEGOLDÁS?

„There is no lazy way out”

(Vandana Shiva- India)

LEHETŐSÉGEK

AMIT ÉN LÁTOK

Felülről (globális, EU-s, hazai döntések,Parlament)
Nemzetközi pályázatok készítése (pl. Norvég Alap, LIFE+)

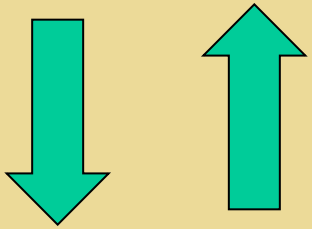

és alulról (gazdálkodók, helyi kezdeményezések, civil mozgalmak) is el kell kezdeni **építkezni.**

LEHETŐSÉGEK
a döntéshozók szintjén

- **Globális szint-Biodiverzitás Konferencia 2010.Nagoya: Stratégiai terv 2010-2020., Nagoyai Jegyzőkönyv**
- **EU: Biodiverzitás stratégia magyar EU elnökség alatt 2011. januártól**
- **Magyarország: Kormányprogram**

KORMÁNY PROGRAM

- Új agrármodell: „a többfunkciós mezőgazdaság, a **környezet- és tájgazdálkodás**, amely úgy állít elő értékes, szermaradvány-mentes, egészséges és biztonságos élelmiszereket, valamint helyi energiát és egyéb nyersanyagokat, hogy közben megőrzi a talajainkat, az ivóvízbázisainkat, az élővilágot, a tájat és benne az embert, közösségeit és kultúráját. Egyúttal munkát, megélhetést biztosít a lehető legtöbb ember számára. „

KORMÁNYPROGRAM

Ennek érdekében újra kell építenünk és meg kell erősítenünk a hagyományos haszonnövény és haszonállat fajtáink, génkészleteink fenntartását végző, végveszélybe sodort génbanki, továbbá a tájgazdálkodást megalapozó, mára szétzilált kutatóintézeti hálózatunkat, és felül kell vizsgálni a jelenlegi fajtahasználati jog- és díjrendszert;

Vissza kell juttatni a régi fajtákat a termelésbe.
Újra kell éleszteni a helyi termelést és a helyi termékek helyi fogyasztását!
Programokat kellene támogatni, amelyben a közétkeztetésben a helyben termelt fajtákat dolgozzák fel!
Egészséges táplálék, megélhetés, munkahely, vidék megtartó ereje, turizmus, klíma változás stb.

CSAK KÖZÖSEN TUDJUK FELÉPÍTENI EZT AZ ÚJ HÁZAT, DE A RÉGI ALAPOKAT FELHASZNÁLVA

Mindenki a saját tudását hozzá téve!